

УДК 339.7

*М. І. Ліфанова,**викладач кафедри міжнародних фінансів, Тернопільського національного економічного університету, м. Тернопіль*

ШЛЯХИ ВИХОДУ З БОРГОВОЇ КРИЗИ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (НА ПРИКЛАДІ КРАЇН PIIGS)

*М. I. Lifanova,**teacher of department of international finances, Ternopil national economic university, Ternopil*

WAYS OF EXIT ARE FROM THE PROMISSORY CRISIS OF COUNTRIES-MEMBERS OF EUROPEAN UNION (ON THE EXAMPLE OF COUNTRIES OF PIIGS)

У даній статті розкрито феномен боргової кризи в Європейському Союзі, зокрема в країнах PIIGS (Португалії, Італії, Ірландії, Греції, Іспанії). Запропоновано шляхи виходу з боргової кризи країн-членів Європейського Союзу.

In this article the phenomenon of promissory crisis is exposed in European Union, in particular in the countries of PIIGS (To Portugal, Italy, Ireland, Greece, Spain). The ways of exit are offered from the promissory crisis of countries-members of European Union.

Ключові слова: боргова криза, країни GIPSI (PIIGS), урядовий борг, Єврозона, антикризові заходи.

Keywords: promissory crisis, countries of GIPSI (PIIGS), governmental debt, Eurozone, anti-crisis measures.

Постановка наукової проблеми та її значення. Економічна глобалізація обов'язково супроводжується пожевлінням міжнародних фінансових потоків, зростанням обсягів світової зовнішньої заборгованості, що провокує фінансову нестабільність глобальної економіки. Таким чином, на сучасному етапі провідне місце у процесі формування та реалізації економічної політики держави займає збалансована боргова політика.

Виникнення державного боргу є звичайним наслідком економічної активності, коли одні країни отримують додаткові доходи, в той час як інші відчують нестачу коштів. Нинішні боргові проблеми західних країн викликані суперечливістю принципів монетарної політики, яку вони проводили останні десять років, а також надмірною самовпевненістю їхніх урядів у ефективності економік.

З урахуванням дискусійності питання щодо рівня боргового навантаження на економіку країн-членів ЄС, актуальною проблемою є дослідження факторів розвитку та шляхів виходу з боргової кризи країн-членів Європейського Союзу, зокрема в країнах PIIGS (Португалії, Італії, Ірландії, Греції, Іспанії).

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Дослідженням шляхів виходу з боргової кризи країн-членів ЄС займалася велика кількість видатних вчених. Серед науковців, які активно досліджували дану проблему, можна виділити О. І. Барановського, К.Ю. Гаргушу, І.В. Дорошенка, В. Козюка, В.І. Кончина, М.В. Максименка, С.С.Пациківського та інших.

Метою статті є дослідження передумов виникнення та шляхів виходу з боргової кризи у країнах-членах Європейського Союзу, зокрема в країнах PIIGS (Португалії, Італії, Ірландії, Греції, Іспанії).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Боргова криза, що охопила країни Європейського Союзу, негативно позначається на їхніх національних економіках, в тому числі і на функціонуванні банківського сектору. Першою країною, яка опинилась в кризовому стані виявилася Греція, згодом кризові прояви набирають обертів в Іспанії, Португалії, а останнім часом і в Італії.

В. Козюк у праці «Посткризова глобальна монетарна нестабільність» [4] висловлює думку, що подолання глобальної фінансової кризи загрожує перерости в посилення глобальної монетарної нестабільності. Він аналізує також попередні випадки таких криз, які траплялися в історії людства, і робить висновок, що сучасний стан економіки країн, які потерпають від кризи є значно складнішим. Так, в 2009 році в світі почало поширюватися занепокоєння можливістю кризи державних запозичень низки розвинутих європейських країн. Зазначені кризові явища поширилися серед таких країн Єврозони як Греція, Ірландія, Італія, Іспанія та Португалія, та перекинулася на інші країни Європейського Союзу. Середній реальний рівень ВВП в країнах PIIGS у 2009 р. знизився на 4%. За виключенням Німеччини економічний підйом в Єврозоні є дуже повільним. Дефіцит бюджетів країн Єврозони в 2007 р. становив лише 0,7%, а вже наприкінці 2010 р. – 6,2% (рис. 1).

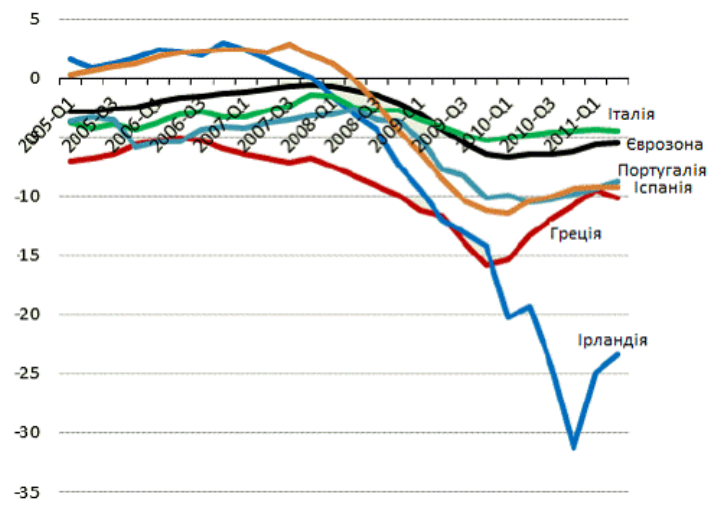

Рис. 1. Дефіцит/профіцит бюджету в країнах PIIGS, у % [5]

У першій половині 2011 р. середній бюджетний дефіцит країн PIIGS зменшився і в другому кварталі становив вже 5,5%. Незважаючи на покращення загального балансу державних бюджетів в Єврозоні, в таких країнах, як Греція, Іспанія і Португалія дефіцит бюджету залишається дуже високим. Зокрема в Греції, не дивлячись на жорсткі заходи економії, які допомогли покращити дефіцит бюджету і знизити його до 10% в 2011 р., його поточний рівень залишався вищим, ніж у до кризовий періоді [5, с. 22]. Уряд Ірландії досі не може подолати значний бюджетний дефіцит, який тримається на позначці понад 20 % (у 2010 р. він склав 31,3%). Частка державного боргу від ВВП нещодавно перевищила 120% і, ймовірно, буде зростати.

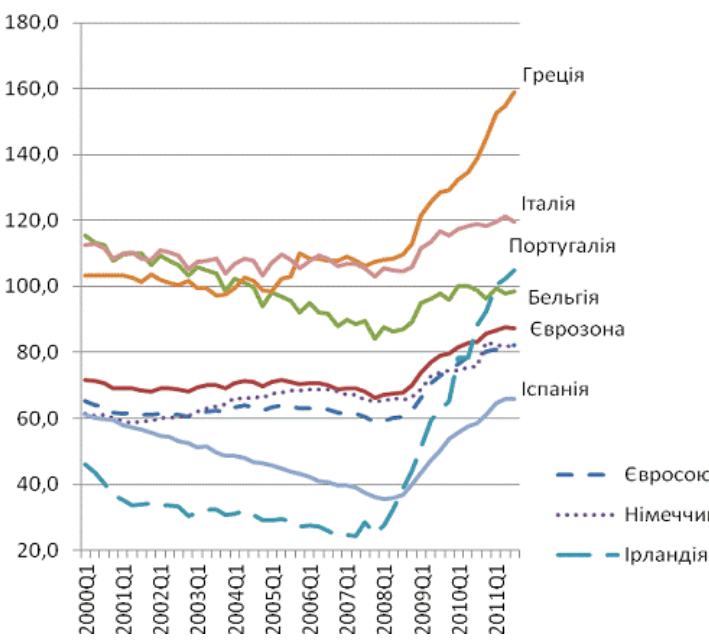

Рис. 2. Частка урядового боргу від ВВП у проблемних країнах, у % [5]

В країнах-членах Європейського Союзу, зокрема в країнах PIIGS (Португалії, Італії, Ірландії, Греції, Іспанії) криза довіри стала причиною збільшення вторинного ринку урядових цінних паперів. Дохідність за урядовими облігаціями у розмірі 6% свідчить про те, що фінансові ринки мають серйозний сумнів в кредитоспроможності відповідної країни. Це ускладнило для урядів умови довготермінового фінансування. Щоквартальна позитивна динаміка зростання кінцевого споживання з початку 2011 р. дозволила вийти на позитивні показники порівняно з аналогічними періодами минулого року.

Проте, основна проблема боргової кризи в країнах Єврозони не пов'язана з великими обсягами державної заборгованості. Відношення державної заборгованості до ВВП у країнах Євросоюзу в цілому є нижчим, ніж в Англії, США або Японії. Проблема полягає в тому, що країни Євросоюзу фактично не спроможні управляти кризовою ситуацією, що може спричинити значні фінансові втрати [9].

Таблиця 1. Динаміка державного боргу країн PIIGS [9]

Країна	2010		2011	
	Млн. євро	% до ВВП	Млн. євро	% до ВВП
ЄС, в т.ч.	9,828,232	80,0	10,589,919	86,2
Португалія	160,470	93,0	167,371	97,0
Ірландія	148,074	96,2	156,000	101,3
Італія	1,843,015	119,0	1,911,807	123,4
Греція	328,588	142,8	350,000	152,1
Іспанія	636,767	60,1	702,806	66,3

За 2010-2011 рр. державний борг країн PIIGS зріс. Щодо першого кварталу 2013 року ВВП Греції скоротився на 5,6%, при тому що в четвертому кварталі

2012 року також відбулося його падіння на 5,7% [9].

Країни Єврозони та Міжнародний валютний фонд домовилися про €110 мільярдний кредит для Греції, що має супроводжуватися дуже жорсткими заходами економіки. Кредит у сумі €85 мільярдів був наданий для Ірландії, та €78 мільярдний план по викупу державних боргових паперів Португалії. Застосовані економічні реформи та пропозиції щодо відновлення економіки не дозволило знизити державну заборгованість. Як наслідок, протягом останніх років неодноразово поставало питання доцільності подальшого фінансування програми подолання урядом Греції боргової кризи, що вимагає додаткових ресурсів у країн-членів Євросоюзу. Варто зазначити, що отримуючи фінансову допомогу уряд Греції змушений реалізувати ряд економічних реформ, що негативно впливає на суверенну незалежність країни і підвищує негативні настрої населення. Значна кількість облігацій державної позики грецького уряду знаходяться у власності фінансово-кредитних установ європейських країн. Так, найбільші французькі банки володіють чималим портфелем грецьких державних боргів, зокрема BNP Paribas – 5 млрд євро, у власності Societe Generale знаходиться понад 2,5 млрд, Credit Agricole - більше півмільярда євро. Значною є частка державних облігацій власності німецьких банків [8, с. 249].

Нестабільною залишається фінансова ситуація у Португалії та Ірландії. У Португалії спостерігаються найвищий темп збільшення частки дефіциту бюджету, 236 %, порівняно з усіма країнами PIIGS. Ситуація у банківській сфері країни загострилася внаслідок того, що протягом першої половини 2010 р. пересічні португальці не змогли вчасно повернути банківські кредити на суму в 4,1 млрд євро. Ще 5,5 млрд євро (4,7 % усіх кредитів) не повернули корпоративні позичальники. Несприятлива торгова ситуація негативно відобразилася на макроекономічній ситуації цих країн, банківській сфері й стала загрозою для економіки Євросоюзу загалом. Португалія та Ірландія взагалі належать до другої групи країн за розміром та часткою ВВП у ВВП Євросоюзу, протягом 2008-2011 рр. вона змінюється на рівні 1,3-1,5 % [3, с. 162].

В травні 2011 року було укладено угоди щодо отримання 26 млрд. євро кредиту від МВФ та 78 млрд. євро від країн-членів Європейського союзу урядом Португалії. Ірландія в свою чергу згідно укладеної угоди з Міжнародним валютним фондом щодо залучить позику в розмірі 19,5 млрд. ЄПЗ [8, с. 249].

У січні цього року Португалія отримала черговий транш допомоги від ЄС, ЄЦБ і МВФ у розмірі 2,5 млрд. євро. Таким чином, сума вже наданої їй допомоги досягла 64 млрд. євро. Однак багато експертів дотримуються д думки, країні знадобиться більше часу і грошей на остаточну санацію своєї фінансової системи.

Безперечним є той факт, що торгова криза, яка охопила Португалію та Ірландію, мала істотний негативний вплив на інвестиційну діяльність. Внаслідок погіршення інвестиційного клімату, підвищення інвестиційного ризику в цих країнах знизився обсяг інвестицій. Приватні позичальники погодилися обміняти із втратами для себе майже 86% грецьких облігацій, що дозволило знизити державний борг країни на 100 мільярдів євро [3, с. 250].

Нова програма фінансування, реструктуризація боргів і реформи можуть знизити борг Греції до прийнятого рівня, але для цього уряду Греції доведеться дотримуватися вимог кредиторів до 2030 року.

Не менш важливою проблемою є подолання боргової кризи в Іспанії, яка потребує значно більших вливень фінансової допомоги в економіку країни, та банківський сектор зокрема. Іспанія є 9-тою найбільшою економікою в світі та 4-тою в ЄС, неплатоспроможність Іспанії може мати суттєві економічні наслідки для світової економіки.

Проте, основна проблема боргової кризи в країнах євро зони не пов'язана з великими обсягами державної заборгованості. Відношення державної заборгованості до ВВП у країнах Євросоюзу в цілому є нижчим, ніж в Англії, США або Японії. Проблема полягає в тому, що країни Євросоюзу політично не спроможні управляти кризовою ситуацією, що може спричинити значні фінансові втрати.

Зростання рівня заборгованості країн Європи було викликано надмірними державними витратами для забезпечення соціального і економічного добробуту, що не є виправданим з огляду на недостатній потенціал наявності для європейського бізнесу порівняльних переваг [5, с. 21].

Загострення кризи в країнах Єврозони була спричинена низкою факторів, зокрема таких як:

1. Неefективність системи збору та контролю статистичної інформації.
2. Прийняття до Європейського союзу країн, що мали високі розміри державної заборгованості.
3. Диспропорція економічного розвитку країн-членів Європейського союзу.
4. Зона вільної торгівлі та глобалізація світових ринків зумовила втрату конкурентних позицій окремих країн [8, с. 251].

З метою подолання нестабільної ситуації у країнах-членах Європейського Союзу, зокрема в країнах PIISG (Португалії, Італії, Ірландії, Греції, Іспанії) необхідно подальше об'єднання у фінансову унію з метою покращення контролю за державними витратами та надходженнями, узгодження бюджетних політик країн. Зрозуміло, що цей процес є складним, і для здійснення реформ необхідно є підтримка усіх урядів країн та їх громадян. Варіанти вдосконалення Європейського союзу як економічного об'єднання країн є різними, однак, безсумним є факт необхідності реформування існуючої системи об'єднання.

Висновки. Отже, на даному етапі торгова безпека країн-членів Європейського Союзу, зокрема в країнах PIISG (Португалії, Італії, Ірландії, Греції, Іспанії) знаходиться під загрозою, про що свідчить значне зростання як внутрішнього, так і зовнішнього державного боргу. Так, Спільною декларацією саміту провідних країн світу G-20 затверджено п'ять напрямів здійснення антикризових заходів:

- відновлення довіри, економічного зростання та зайнятості;
- посилення контролю та регулювання фінансової системи;
- підвищення капіталізації та реформування міжнародних фінансових інститутів;
- сприяння розвитку світової торгівлі та міжнародних інвестицій, уникнення протекціонізму;
- забезпечення всебічного, сталого відновлення та формування "зеленої економіки".

Саме цими антикризовими методами доцільно скористатися країнам PIISG (Португалії, Італії, Ірландії, Греції, Іспанії) для виходу з кризи, а також розробити власну програму економічного відродження.

Література.

1. Барановський О. Європейські банки: під тиском боргової кризи. [Текст] / О. Барановський // Вісник НБУ. – 2011. – № 11. – С. 16-23.
2. Гаргуша К.Ю. Боргова криза ЄС: основні гравці та строки закінчення / К. Гаргуша // Наукові праці. Історія. – Випуск 186. Том 198. – С. 118-122.
3. Дорошенко І.В. Макроекономічні наслідки боргової кризи Єврозони: приклад Ірландії та Португалії / І.В. Дорошенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.6. – С. 162-173.
4. Козюк В. Посткризова глобальна монетарна нестабільність [Електронний ресурс] / В. Козюк. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/jee/ua/2011_3/jee-3-ua/01_K_ua.pdf.
5. Кончин В.І., Максименко М.В. Причини та прояви боргової кризи в ЄС і суперницькі підходи антикризової політики / В.І. Кончин, М.В. Максименко // Київський інститут бізнесу та технологій. – № 2 (18) 2012. – С.19-30.
6. Пацківський С.С. Криза Євро і фінансово-боргова криза Євросоюзу [Електронний ресурс] / С.С.Пацківський // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=217>.
7. Пробоїв О.А. Проблемні економіки Єврозони/ О.А.Пробоїв, І.Д.Зубко // Materiały IV między-narodowej naukowo-praktycznej konferencji „Nauka: teoria i praktyka-2010”. – Volume 3. Ekonomiczne nauki. – Przemysł: „Nauka i studia”, 2010.– С.25-28.
8. Слав'юк Н.Р. Боргова криза в країнах Європейського Союзу / Н.Р. Слав'юк // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – Випуск 1(12). - 2012.- С. 248-253.
9. Krugman, P. (2012) “European Crisis Realities. The opinion Pages”, *The New York Times* [Online], available at: <http://krugman.blogs.nytimes.com/2012/02/25/european-crisis-realities/statistical>
10. Lapavistas, C. and Kaltenbrunner, A. (2010) “The Eurozone between Austerity and Default”, *RMF Occasional Report*, [Online], available at: <http://www.researchonmoneyandfinance.org/media/reports/RMF-Eurozone-Austerityand-Default.pdf>
11. Wolf, M. (2011). “Merkozy failed to save the eurozone”, *The Financial Times*, [Online], available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/396ff020-1ffd-11e1-8662-00144feabdc0.html#axzz1wvHpGByE> (Accessed 9 December, 2011).

References.

1. Baranowski, A. (2011), “European banks: Pressure debt crisis”, *Bulletin of the NBU*, vol. 11, pp. 16-23.
2. Harhusha, K. (2012) “EU debt crisis: key players and the timing of completion”, *Proceedings. History*, vol. 198, pp. 118-122.
3. Doroshenko, I. (2011) “Macroeconomic effects of the Eurozone debt crisis: the case of Ireland and Portugal”, *Scientific Bulletin NLTU Ukraine*, vol. 21.6, pp. 162-173.

4. Kozyuk, V. (2011) "Post-crisis global monetary instability", *Journal of the European economy* [Online], available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/jee/ua/2011_3/jee-3-ua/01_K_ua.pdf.
5. Cum, V. and Maksymenko, M. (2012) "Causes and manifestations of debt crisis in the EU and rival approaches to anti-crisis policy", *Kyiv Institute of Business and Technology*, vol. 2, pp. 19-30.
6. Patsyktivsky, S. (2010) "Euro crisis and the financial and debt crisis in the European", *Union Journal of the European economy* [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=217>.
7. Proboyiv, O. and Zubko, I. "Distressed Eurozone economy", *Nauka: teoria i praktyka*, vol. 3, Przemysl, pp. 25-28.
8. Slavyuk, N. "Debt crisis in the European Union", *Finance and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 1, pp. 248-253.
9. Krugman, P. (2012) "European Crisis Realities. The opinion Pages", *The New York Times* [Online], available at: <http://krugman.blogs.nytimes.com/2012/02/25/european-crisis-realities/statistical>
10. Lapavistas, C. and Kaltenbrunner, A. (2010) "The Eurozone between Austerity and Default", *RMF Occasional Report*, [Online], available at: <http://www.researchonmoneyandfinance.org/media/reports/RMF-Eurozone-Austerityand-Default.pdf>
11. Wolf, M. (2011). "Merkozy failed to save the eurozone", *The Financial Times*, [Online], available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/396ff020-1ffd-11e1-8662-00144feabdc0.html#axzz1wvHpGByE> (Accessed 9 December, 2011).

Стаття надійшла до редакції 16.09.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"